“İstanbul Yangın Kuleleri ve Çığırtkanları” Kitabı Yayınlandı

20 Mart 2022

İstanbul yüzyıllarca işgal edilir, yağmalanır, depremlerde yerlebir olur ama hiçbir şeyden çekmez yangından çektiği kadar. Görkemli saraylar, uzun çarşılar, ahşap konaklar, hanlar; içlerindeki oymalı mobilyalar, elyazması kitaplar, nadide eserler ve anılarla birlikte şehrin hafızası da büyük yangınlarla yitirilir. Poyrazlı ve lodoslu günlerde hızla yayılan, bazen bütün bir semti kaplayan İstanbul yangınları sadece yapıları küle çevirmek ve can almakla kalmaz aynı zamanda siyasal sonuçlar da doğurur. Yangın nedeniyle yeniçeri ağaları sürgüne gönderilir, sadrazamlar görevlerinden alınır, padişahlar indirilmek istenir…

Abdurrahman Kılıç; büyük bir yangında padişah ne yapardı, baltacıların görevi neydi, yeniçeriler ayaklanırken neden yangın çıkarırdı, kulelerden yangın nasıl duyurulurdu gibi merak edilen soruların cevaplarının yanı sıra ahşap mimarinin yangınla ilişkisini, itfaiyeciliğin mahalli ve gönüllülük esasını, zamanla devlet sistemi içerisine nasıl yerleştiğini kendi tecrübeleri ve araştırmaları ışığında, İstanbul Yangın Kuleleri ve Çığırtkanları’nda ayrıntılarıyla ortaya koyuyor.

Abdurrahman Kılıç, böyle bir kitabı hazırlama gerekçesini, özetle şu şekilde açıklıyor:

“Yangın, İstanbul’un eski belalısı… Asırlar boyunca İstanbul’un peşini bırakmamış. Şehrin üçte birini yok ettiği olmuş. Her defasında farklı bir nedenle başlamış, eski başkentin geçmişle bir bağını koparmış. Gün olmuş sadrazamları azletmiş, gün olmuş padişahları indirmek istemiş! Nice konak sahiplerini bir saatte yoksullaştırmış. Kanunlar çıkarılmış, cezalar getirilmiş, dualar edilmiş, muskalar yazılmış ama yangınların önüne geçilememiş, yangınlarla baş edilememiş. Depremlerde binalar yıkılmış, çok can kaybı olmuş ama tarihi belgeler kurtarılmış; yangınlarda ise hepsi kül olmuş, tarihin izleri kaybolmuş.

Bugünkü teknolojinin olmadığı zamanlarda duman ve alev, yüksekteki bir binanın damından veya yüksek bir ağacın tepesinden, daha sonra ise yangın kulelerinden gözlenmiştir. Günümüzde yangından erken haber alabilmek için otomatik algılama sistemleriyle, kızılötesi kameralarla ve hatta uydu aracılığıyla yangınlar izlenebilmekte, telli veya telsiz uyarı sistemleriyle ilgili kişi ve kuruluşlara anında haber verilmektedir.

Ülkemizde düzenli yangın gözetlemesine ilk önce Galata Kulesi’nde başlanmış, daha sonra Ağakapısı’nda yapılan ahşap yangın köşkünden de gözetleme yapılmış. Ağakapısı Yangın Köşkü birkaç kez kâh yanmış, kâh kasıtlı yakılmış ama yine de her defasında yeniden ahşap olarak inşa edilmiş. Yeniçeri Ocağı kapatıldıktan sonra Ağakapısı, Şeyhülislamlık’a verildiği için yeni kulenin Seraskerlik Binası’nın (şimdiki İstanbul Üniversitesi Merkez Binası) bahçesinde yapılması kararlaştırılmış. Seraskerlik Binası’nın bahçesinde yeniden ahşap olarak tamamlanırken eski yeniçeriler tarafından yakılması üzerine, yerine günümüzdeki Beyazıt Yangın Kulesi yapılmıştır. Kulenin yapımı ve onarımı sırasında yangınlar Süleymaniye Camisi minarelerinden gözlenmiştir. Boğaziçi’nde yerleşimin başlamasının ardından yangınların burada da artması üzerine Boğaz’daki yangınları gözetlemek amacıyla İcadiye Yangın Kulesi yapılmıştır.

Yangın kuleleri ve yangınların duyurulmasıyla tarihçiler fazla ilgilenmemişler. Yapılan savaşlarla ve devlet adamlarıyla ilgili bilgilere oranla yangın tarihine çok az yer verilmiş. Yangın kuleleriyle ilgili bilgileri daha çok seyahatnameler, arşiv kayıtları, kitabeler ve hatıralardan elde ediyoruz. Ancak, özellikle hatıralarda kulaktan dolma, çarpıtılmış, yanlı ve yanlış haberlerle, abartılmış olaylarla sık karşılaşıyoruz. Münferit olayların genelleştirildiğine rastlıyoruz. Günümüzde ise internetteki bilgi kirliliği yangın biliminin ve tarihinin öğrenilmesine zarar vermektedir. Maalesef itfaiyenin kurulması, tulumbacılar ve kulelerle ilgili yanlış bilgiler fazlasıyla dolaşımda bulunmaktadır.

İstanbul’da yaşayanlar Beyazıt Kulesi’ni ve Galata Kulesi’ni görürler ama çoğu kişi bunların diğer binalardan daha ince ve yüksek, sadece birer kule olduğunu düşünür. Bu kulelerin yüzyıllarca itfaiye tarafından kullanıldığını bilenlerin sayısı fazla değildir. Ben de bilmiyordum. İtfaiye müdürlüğüm sırasında (1989-94) Beyazıt Kulesi’ne her çıkışımda, girişindeki kitabenin üzerindeki yazıya bakar, bir şey anlamazdım. Sonra öğrendim. Kitabeyi Latin harfleriyle yazdırdım. Kuledeki görevlilere astırdım ve kendilerinin de öğrenip, gelenlere anlatmalarını istedim. Kuleyle ilgili bilgileri, kartpostalları ve fotoğrafları toplamaya başladım. Kuleyi bir itfaiye müzesine dönüştürmek, üniversiteden ayırarak girişini Bakırcılar Çarşısı tarafından sağlamak için bir proje hazırlattım. Amacım, itfaiye için

yapılan, itfaiye tarafından kullanılan kulenin müze olarak halka ve turizme açılmasıydı; böylece ziyaretçiler günümüzdeki itfaiyeyi ve geçmişini tanıyacak ayrıca İstanbul'un güzel manzarasını seyredebilecekti. Dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Sayın Cem'i Demiroğlu'yla görüştüm, ilgili kurumlara yazdım ama kulenin Belediye'ye devredilmesini maalesef başaramadım, bürokrasiyi yenemedim. Yangın kuleleri hakkında yazmayı ilk defa o tarihlerde düşündüm.

Kuleler geçmişimizi geleceğimize bağlayan köprülerdir. Bu bağın kopmaması, güçlenmesi gerekir. Geçmişini bilmeyen geleceğini tasarlayamaz. İtfaiye tarihine zerre kadar da olsa katkıda bulunmak için cesaretimi toplayarak bu kitabı yazmaya başladım. Az hata olmasına çaba göstermeme rağmen elbette hatalar ve eksiklikler vardır. Okuyucularımızın eksikliklerin tamamlanmasına ve kitabın zenginleştirilmesine verecekleri desteğe şimdiden şükran duyacağımı belirtmek isterim…"